

Kaustinen kivikaudella – meren rannalta suureksi kyläksi

Merennrannalla syntyi elämä

Vaikea kuvitella, mutta vielä noin 6 000 vuotta sitten Kaustisen kirkonkylän kohdalla lainehti meri. Jääkauden jälkeinen maankohoaminen siirsi rantaviivaa vähitellen länteen, ja merenlahdistä muodostui järviä, saarista niemiä. Muuttuva rannikko tarjosi erinomaiset elinolot niin eläimille kuin ihmisillekin. Kivikauden ihmiset elivät luonnon antimista. Hylkeenpyynti oli tärkein elinkeino, mutta ravintoa saatiin myös kalastuksesta, metsästyksestä sekä kasvien ja marjojen keruusta.

Kaustinen oli yksi Suomen suurimmista kivilautisista kylistä

Hylkeenpyynti vaati yhteistyötä, minkä vuoksi ihmiset asettuivat jokisuiden läheisyyteen suuriin yhteisöihin. Ensin merkittävä asuinpaikka sijaitsi Perhonjoen suistossa, mutta maankohoamisen myötä se siirtyi nykyisen Kaustisen kirkonkylän tuntumaan Kankaan alueelle.

Kaustisen Kankaalta tunnetaan noin 130 asumuspainannetta, ja se kuuluu Suomen suurimpiin kivilautisiin asuinpaikkoihin. Parhaimmillaan siellä saattoi elää jopa 200–300 ihmistä – poikkeuksellisen suuri yhteisö kivilauden Suomessa.

Samaan aikaan asutusta syntyi myös nykyisen Timosen kylän alueelle Köyhäjoen suistoon, josta on löydetty noin 50 asumuspainannetta.

Hylkeet toivat vaurautta ja yhteyksiä kauas

Kivilaudella ilmasto oli nykyistä lämpimämpi ja Perämeren hyljekannat olivat runsaita. Hyvät saaliit mahdollistivat pysyvän asutuksen ja suurten kyläyhteisöjen synnyn. Kaustisen asukkaat kuuluivat myös laajoihin vaihtoverkostoihin. Kankaalta löydetyt meripihkakorut ja piiesineet kertovat yhteyksistä Baltian alueelle, sillä näitä materiaaleja ei esiinny luonnostaan Suomessa.

Punamultahaudat kertovat uskomuksista

Kivilauden vainajat haudattiin usein aivan asumusten läheisyyteen punamultahautoihin. Punamullan on arveltu symboloineen elämää, verta tai uudestisyntymistä, ja hauta-antimet kertovat uskosta kuolemanjälkeiseen elämään.

Vuonna 1996 Kaustisen Kankaalta tutkittiin kolme punamultahautaa. Niistä löytyi muun muassa meripihkakoruja, kivilkirves, piinuolenkärki ja muita henkilökohtaisia esineitä. Hauta-antimien erot voivat kertoa siitä, että yhteisön jäsenillä oli jo kivilaudella erilaisia tehtäviä tai asema yhteisössä.

Yhteinen perintömme

Kaustisen kivilautiset asuinpaikat kertovat ajasta, jolloin meri ulottui nykyisen kirkonkylän tuntuun ja ihmiset rakensivat elämänsä luonnon rytmin mukaan. Nämä tuhansia vuosia säilyneet muinaisjäännökset auttavat meitä ymmärtämään kotiseutumme varhaisimpia vaiheita.

Muista: Kiinteät muinaisjäännökset ovat muinaismuistolain suojelemia.

Niitä ei saa kaivaa, vahingoittaa tai muuttaa ilman lupaa.

Merennrantaa Kaustisen alueella noin 5000 vuotta sitten. Punaiset neliöt ovat tuon ajan kivilautisia asuinpaikkoja. Isot neliöt ovat suuria keskusasukinpaikkoja eli kivilauden kyliä.

Asuinpaikat:

1. Isoklumpi
2. Kangas
3. Puumala
4. Käsälänkangas
5. Kirkkoharju 1
6. Harjunlaita-Koppeloharju
7. Kaunola
8. Peltokydönharju
9. Hautaneva
10. Pihlaja
11. Hietaranta
12. Pläkkisenharju 1-2

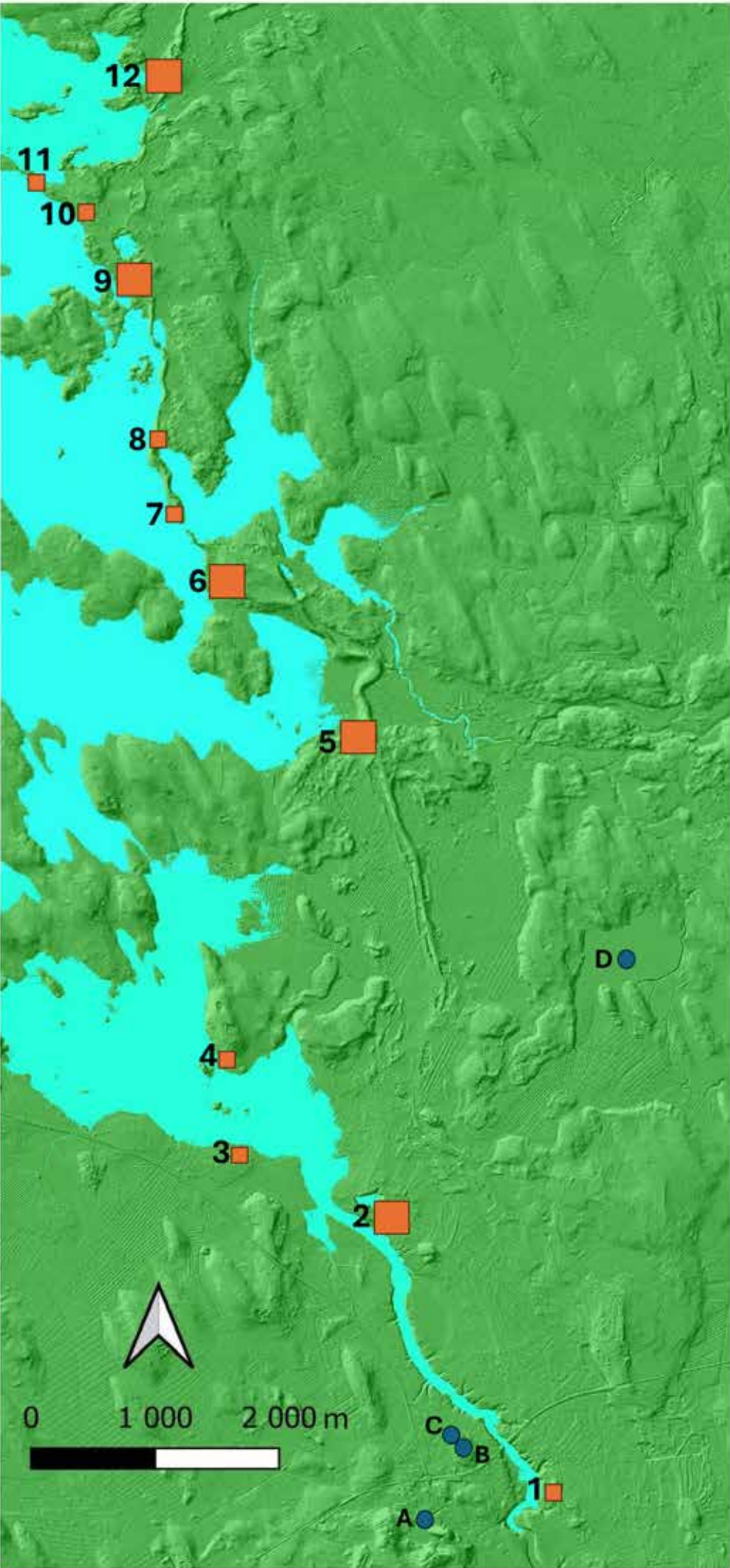
Karttaan on merkitty myös muutamia tämän päivän maamerkkejä ja paikkoja sinisillä palloilla:

A. Kaustisen Kansantaiteenkeskus B. Kaustisen kotiseutumuseo C. Kaustisen kirkko D. Tastulanjärvi

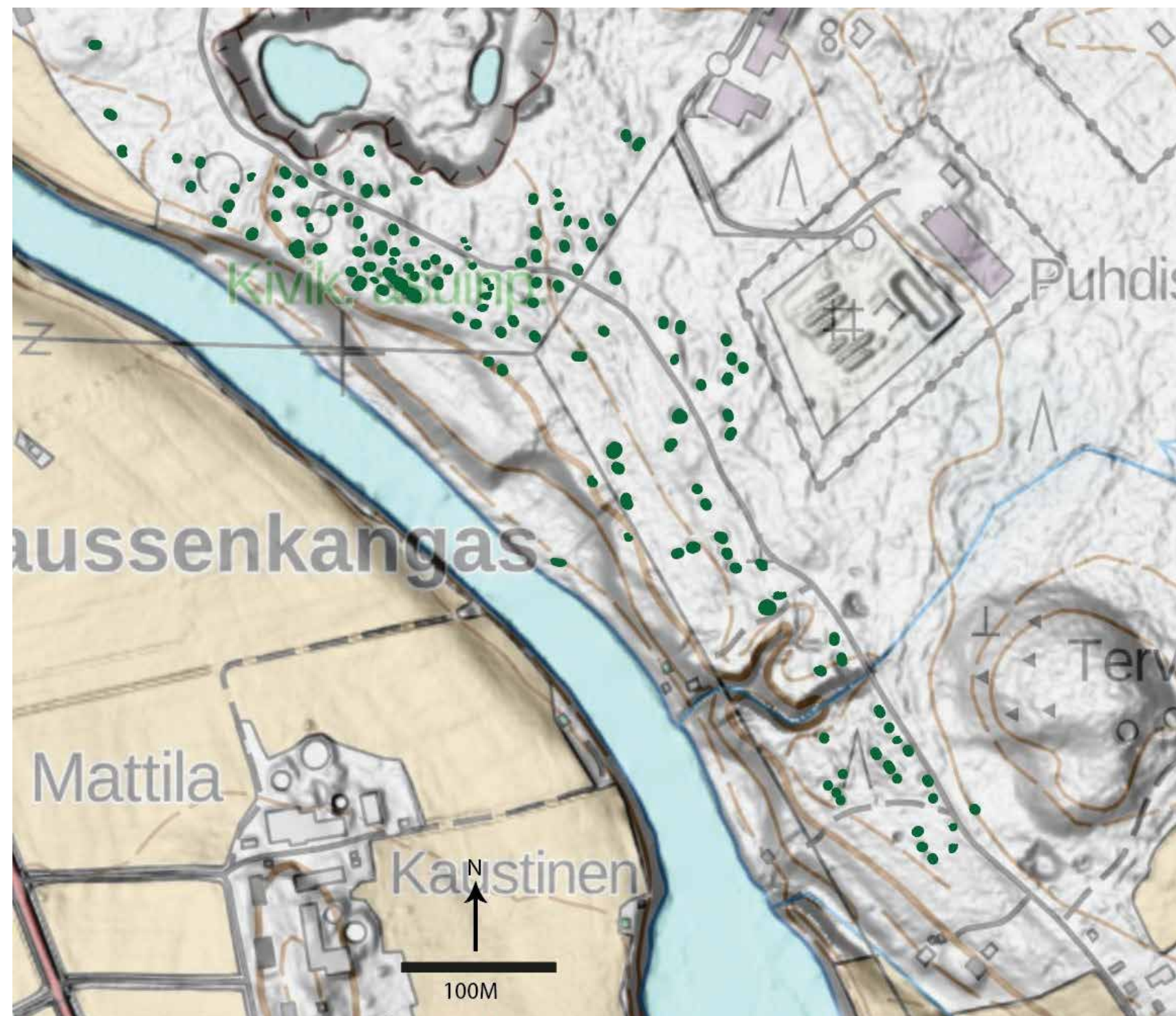

Asumuspainanteen ennallistus Saarijärven kivilauden kylästä. Asumuspainanteet ovat jäänteitä nelisivuisista tukevista taloista. Talon perustukset 3–4 hirsikertaa kaivettiin osittain maanalle. Hirsikehikon varaan pystytettiin kattoruoteet, jotka katettiin tuohikerroksella ja päällimmäisenä turpeella. Asumukset rakennettiin aina kuivalle hiekkamaalle.

Kuva Lauri Skantsi/K.H.Renlundin museo.

Lähde: Maanmittauslaitoksen avoimen tietoineiston CC 4.0 lisenssi.

• n. 7000 vuotta sitten –
Ensimmäinen suuri kylä
Perhonjoen suistossa

• n. 6000 vuotta sitten –
Kaustisen Kangas nousee
meren rannalle

• 5800–5000 vuotta sitten –
Kankaan suurin asutusvaihe

• 1996 – Punamultahaudat tutkitaan

Kivikautiset asumuspainanteet erottuvat vielä tänäänkin maastossa hyvin pyöreinä tai soikeina, keskimäärin 8–10 metrin kokoisina painanteina. Näiden ympärillä on maasta ja kivistä koostuva matala valli, jossa toisinaan erottuu 1–2 kulkuaukkoa. Kuvassa asumuspainanne Kaustisen Pihlajan asuinpaikalta. Kuva Lauri Skantsi/K.H.Renlundin museo.

Kartta Kaustisen Kankaan asumuspainanteista. Nämä on merkitty GTK:n Maankamاران varjostettuun korkeusmalliin vihreinä pisteinä. Piirros Lauri Skantsi/K.H.Renlundin museo.

Rombinmuotoinen piinuolenkärki (KM29906:2015) Kaustisen Kankaan asuinpaikalta, punamultahaudasta. Kuvaaja Ritva Bäckman. Museovirasto, Arkeologinen esinekokoelma. CC BY 4.0. www.finna.fi.

Meripihkariipus (KM29906:2052) Kaustisen Kankaan asuinpaikalta, punamultahaudasta. Kuvaaja Ritva Bäckman. Museovirasto, Arkeologinen esinekokoelma, diakokoelma. CC BY 4.0. www.finna.fi

Kampakeraamiikka Kaustisen Kankaan kivikautiselta asuinpaikalta (KM29906:1931). Museovirasto, Arkeologinen esinekokoelma. CC BY 4.0. www.finna.fi.

Meripihkanappi Kaustisen Kankaan kivikautiselta asuinpaikalta punamultahaudasta. (KM29906:2017). Museovirasto, Arkeologinen esinekokoelma. CC BY 4.0. www.finna.fi.